

ניתוק טיקטוק: המאבק האמריקאי מול סין מתרחב לתחום האפליקציות

הדי שגב

באוגוסט 2020 חתם נשיא ארצות הברית על צווים שאוסרים על חברות אמריקאיות לבצע עסקאות עם החברות ByteDance ו-Tencent, הבעלים של האפליקציות הפופולריות טיקטוק ו-וויצ'אט, בהתאמה. זהו צעד נוסף במאבק המחרף בין ארצות הברית לסין, הגולש לראשונה לתחום האפליקציות - תחום שעד כה נמנע הממשל האמריקאי מלהתערב בו. על ישראל לבחון את עמדתה נוכח יוזמת "רשת נקייה", שארצות הברית מנסה לקדם כחלק מקואליציה טכנולוגית מערבית הנמנעת משימוש בטכנולוגיות סיניות, ולרכז תמונת מצב כוללת של סיכוני אפליקציות בארץ, כדי לאפשר ניהול סיכונים מקצועי ובהמשך לגבש מדיניות אחידה בהקשר זה.

ב-6 באוגוסט 2020 חתם נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ על שני צווים שאוסרים על חברות אמריקאיות לבצע עסקאות עם החברות הסיניות ByteDance ו-Tencent, הבעלים של האפליקציות טיקטוק (TikTok) ו-וויצ'אט (Wechat) בהתאמה, תוך 45 יום (בהמשך הוארך הצו לגבי טיקטוק ל-90 יום), אלא אם ימכרו את פעילותן בארצות הברית. המהלך הוסבר כנועד "להתמודד עם מצב חירום לאומי בכל הנוגע למידע ותקשורת בשרשרת האספקה הטכנולוגית", קרי כנובע משיקולי ביטחון לאומי. אמנם הצווים לא הגדירו אלו "עסקאות" נאסרו, אך ברור שמדובר בצעד הסלמה נוסף בין ארצות הברית לסין ואיתות לחברות אמריקאיות על אודות הסיכון הכרוך בעסקים עם סין. בהמשך, הודיע מזכיר המדינה האמריקאי, מייק פומפאו, כי הצו הנשיאותי עשוי להתרחב לאפליקציות נוספות ונועד "למנוע זליגה של דאטה אמריקאי לידי המפלגה הקומוניסטית הסינית". בתגובה למהלך טען דובר משרד החוץ הסיני, כי ארצות הברית רודפת אחר חברות סיניות באמתלה של נימוקי ביטחון לאומי. חברת ByteDance הודיעה כי היא שוקלת תביעת נגד בזמן שחברות אמריקאיות - אורקל, מיקרוסופט וטוויטר - הביעו עניין ברכישת פעילותה בארצות הברית.

אפליקציית טיקטוק היא אפליקציית שיתוף סרטונים, שהושקה בסין בספטמבר 2016 בשם Douyin. לצד אפליקציית המסרים המידיים וויצ'אט ומשחק האקשן PUBG, שזכו למיליארד ול-600 מיליון הורדות ברחבי העולם בהתאמה, טיקטוק היא חלק מגל אפליקציות סיניות פופולריות שהמחיש את דריסת הרגל הגוברת של סין בשוק האפליקציות העולמי. טיקטוק נמצאת בבעלות חברת ByteDance של איש העסקים הסיני ג'יאנג יי-מינג, שהמטה הראשי שלה שוכן בבייג'ינג. בנובמבר 2017 התמזגה עם אפליקציה סינית פופולרית נוספת, Musical.ly, תמורת סכום של כמיליארד דולר. לטיקטוק כ-800 מיליון משתמשים, ולפי נתוני חברת המחקר Global Web Index לשנת 2019, כ-40 אחוזים ממשתמשיה הם בני נוער בגילאי 16 – 24.

טיקטוק התפשטה במהרה בארצות הברית בקרב בני הנוער והדליקה נורות אדומות בקרב גורמים בממשל האמריקאי, שמא היא משמשת לאיסוף דאטה של משתמשיה ולהעברתו לרשויות בסין.

חשש זה נבע ממספר חוקים, שאושרו בסין בשנים האחרונות, ביניהם חוק המודיעין הלאומי (2017), המחייבים חברות סיניות לשתף פעולה עם הרשויות בסין מנימוקי ביטחון לאומי. ואכן, המאבק האמריקאי בטיקטוק החל כבר בשלהי 2019, כאשר כלל זרועות צבא ארצות הברית והפנטגון אסרו על אנשיהם להשתמש באפליקצייה. בנוסף, בעקבות תקרית גבול קטלנית עם צבא סין, החרימה ממשלת הודו ביוני 2020 את טיקטוק, לצד 58 אפליקציות סיניות נוספות, בטענה כי הן מסכנות את ביטחונה הלאומי.

החשש מטיקטוק אינו נובע רק מהצהרות ממשלתיות אלא גם מדיווחים על אודות בעיות אבטחה. כך למשל, בדצמבר 2019 פרסמה חברת אבטחת המידע הישראלית צ'קפוינט דו"ח המונה חולשות אבטחה שהתגלו באפליקצייה הסינית. חולשות אלה מאפשרות לתוקף לבצע פעולות שונות בחשבונות המשתמשים, ובכלל זאת הוספה או מחיקה של סרטונים, שינוי הגדרות הפרטיות וגניבה של פרטים אישיים, שהוזנו על ידי המשתמשים בעת ההרשמה לאפליקצייה. בנוסף ולאחר שנחתם הצו נגדה, פרסם הוול סטריט ג'ורנל תחקיר שלפיו טיקטוק אספה את כתובות ה-Media Access Control הייחודיות של משתמשי האפליקציה במכשירי אנדרואיד של גוגל, תוך עקיפת אמצעי האבטחה הקיימים במערכת ההפעלה ובניגוד למדיניות גוגל. טענה נוספת נגד טיקטוק נשמעה גם לגבי צנזורה והסרת תכנים אנטי-סיניים.

מחלקת המדינה האמריקאית הודיעה במסמך מ-5 באוגוסט על [הרחבת](#) יוזמת "רשת נקייה" (Clean Network), שהושקה בחודש אפריל. זאת, כחלק מניסיון לגבש קואליציה טכנולוגית של מדינות המסכימות על הצורך לאבטח את תשתיות התקשורת שלהן, ובכלל זאת טכנולוגיות עתידיות, "תוך הסתמכות על ספקים אמנים בלבד שאינם נתונים לשליטה של ממשלות אוטוקרטיות, כגון המפלגה הקומוניסטית בסין". היוזמה מכוונת להגן על המידע האישי והעסקי של אזרחי ארצות הברית, שמא יעבור לסין וישמש את האינטרסים של המפלגה הקומוניסטית הסינית. היוזמה המורחבת כוללת עתה חמישה תחומים נוספים לצד רשתות התקשורת - ספקיות תקשורת, חנויות אפליקציות, אפליקציות, שמירת מידע בענן וכבלים תת-ימיים - שבהם נאסרת השתתפות חברות סיניות. היוזמה המורחבת מנחה להסיר מחנויות האפליקציות האמריקאיות אפליקציות סיניות, אשר "מאיימות על הפרטיות, מפיצות וירוסים, תעמולה ודיסאינפורמציה". המסמך מסתיים בקריאה לבעלות בריתה של ארצות הברית להצטרף ליוזמה, אשר נכון [לעדכון](#) שפרסמה מחלקת המדינה ב-11 באוגוסט מנתה למעלה מ-30 מדינות בעלות רשתות תקשורת "נקיות", וביניהן ישראל.

משמעות הצו האמריקאי היא איסור גורף על הצגת והפצת האפליקציות הסיניות או פרסום באמצעותן. ולכן, הצעד עלול לפגוע בפעילותן בסין של חברות אמריקאיות, וביניהן וולמארט ורשת בתי הקפה סטארבקס, המשווקות מוצרים ומקבלות תשלומים באמצעות וויציאט. אפל וגוגל יחויבו להסיר אותן מחנויות האפליקציות שלהן ועל עסקים אמריקאיים ייאסר לפרסם בהן. בתגובה, במאמר דעה בסוכנות הידיעות הסינית שינחואה, נכתב כי הצעד של ארצות הברית מכוון לפגיעה בחברות טכנולוגיה סיניות, אבל גם חברות ממדינות שתצטרפנה אליו צפויות להפסיד.

גם בישראל, כמו במדינות רבות אחרות, טיקטוק היא אחת האפליקציות הפופולריות, בעיקר בקרב בני נוער, והשימוש בה גבר בעת משבר הקורונה. במאס 2020 פתחה חברת ByteDance נציגות שיווקית בישראל, במטרה לרקום שותפויות עם מותגים ישראלים וחברות מקומיות. חרף

הטענות האמריקאיות כלפי טיקטוק, מדינת ישראל לא הכריזה על עמדה רשמית ואחידה כלפי טיקטוק או כלפי אפליקציות סיניות נוספות. כך למשל, בינואר 2020 הכריז צה"ל על פתיחת חשבון טיקטוק רשמי, זאת בזמן שדווקא משמר הגבול, הכפוף למשטרת ישראל, הנחה את שוטריה לא להוריד את האפליקציה מנימוקי ביטחון לאומי.

ביולי 2019 פורסם כי שירות התשלומים של וויצ'אט יחל לפעול בישראל בשיתוף עם חברת האשראי הישראלית כ.א.ל. ועם גייט-האב - מרכז העסקים והחדשנות ישראל-סין. לפי הפרסום, כל עסק שמכבד את כרטיסי האשראי של כאל ויצטרף לתכנית יוכל לאפשר תשלומים באמצעות אפליקציית התשלומים של וויצ'אט. מדובר באפליקציית התשלומים השנייה שהחלה לפעול בישראל, לאחר שבשנת 2017 הודיעה כ.א.ל. על הסכם שיתוף פעולה עם שירות עליפיי (AliPay) של תאגיד הקמעונאות הסיני Alibaba. כניסתן של האפליקציות הסיניות נועדה לעודד את התיירות הסינית בישראל, כשלפי נתוני משרד התיירות הגיעו לישראל בשנת 2019 למעלה מ-156,000 תיירים.

ממשלת ישראל טרם הביעה עמדה בנושא, ואפשר שכהרגלה גם לא תעשה כן בפומבי, אולם הסוגיה תגיע לפתחה אם כאתגר ישיר לביטחונה הלאומי או כהשתקפות של דאגות ארצות הברית. בשנים האחרונות דרש הממשל בווינגטון מישראל להגביל את מעורבותה של סין בישראל בעיקר בשלושה תחומים: רשתות התקשורת מהדור החמישי, השקעות סיניות וכן השתתפות של חברות סיניות בתשתיות אסטרטגיות. ואכן, בשלב זה ישראל צורפה ליוזמת "רשת נקייה" בתחום רשתות התקשורת אך לא בתחומים שנוספו ביוזמה המורחבת. עד כה לא דווח על דרישה אמריקאית מישראל בתחום האפליקציות, אולם סביר שכחלק ממאבקה המחריף מול סין לעבר היפרדות טכנולוגית (Decoupling) במגזרים מסוימים, ובפרט בתחום המידע והתקשורת, תתורגם יוזמת "רשת נקייה" של ארצות הברית לדרישה מבעלות בריתה, ובהן ישראל, להגביל או לחסום את השימוש בהן.

על מדינת ישראל לעקוב אחר המדיניות האמריקאית המתפתחת בנושא האפליקציות הסיניות, כמו גם זו של מדינות מערביות נוספות, ולבחון את דרכי התמודדותן עם סוגיה זו. בנוסף, יש לבחון את יוזמת "רשת נקייה" המורחבת ולשקול אם להצטרף גם לתחומיה הנוספים ובאיזה אופן. במקביל, מומלץ כי מערך הסייבר הלאומי ירכז תמונת מצב כוללת בארץ של פעילות אפליקציות שיוגדרו כבעלות סיכון גבוה, כולל סיניות, כסיכון ישיר לביטחונה הלאומי - גם ללא קשר לדרישת ארצות הברית - כדי לאפשר ניהול סיכונים מקצועי. לבסוף, יש לגבש מדיניות אחידה עבור הרשויות השונות במדינה בנושא האפליקציות הסיניות, וזאת בלי לפגוע שלא צורך ובפומבי בסין, שותפת הסחר השנייה בחשיבותה לישראל.